

YAŞAMAQ

ROMAN

YU HUA

İngiliscədən tərcümə:
Səma Almədətova

qanun nəşriyyatı

TO LIVE

A NOVEL

YU HUA

Yu Huanın “Yaşamaq” əsəri XX əsrin ikinci yarısında Çindəki dramatik sosial və siyasi dəyişikliklər fonunda bir insanın təlatümlü həyatından bəhs edir. Fugui gənc yaşlarında varlı və imtiyazlı insan olub. Ailəsinin sərvətini qumarxanalarda və fahişəxanalarda israf etdikdən sonra çox peşman olur və vicdanlı fermer olmaq qərarına gəlir. Həyatında bir-birinin ardınca baş verən faciələr, itkilər və əzablar onu həm cismən, həm də mənən sınağa çəkir. Romanadakı bu təsvirlər Çin cəmiyyətindəki sosial dəyişiklikləri, təbii fəlakətlər və siyasi təzyiqlərlə bağlı əsaslı təhlilləri ortaya qoyur. Roman müharibə, inqilab və təbii fəlakətlərin insan həyatına necə təsir etdiyini göstərir. Fugui həyatındakı çətinliklərə baxmayaraq, yaşamağa davam edir.

Çin ədəbiyyatının müasir klassikası olan “Yaşamaq” əsəri Çjanq Yimou tərəfindən ekranlaşdırılıb.

YAŞAMAQ

On il bundan qabaq kəndə gedib məşhur xalq mahnılarını toplamaq kimi dərd-qəmdən uzaq bir işim vardı. Həmin il bütün yay boyu öz kefi ilə göylərdə uçan bir sərçə kimi idim. Cırcıramalarla dolu və bolluca gün işığı düşən kənd evləri və açıq sahələrdə dolaşardım. Fermerlərin dəmlədiyi o tünd çaya xüsusi sevgim var idi. Zəmilərin arasındakı təpəliklərdə, hansısa ağacın altında o çaydan olurdu və heç düşünmədən çömçə ilə çay ləkəli kasamı doldurardım. Ağzına qədər doldurduqdan sonra orada işləyən kişilərdən bəziləri ilə laqqırtı vurardım. Bir dəfə bütün günortanı yemiş bostanı olan yaşlı bir kişi ilə danışaraq keçirmişdim. Həmin gün həyatımda heç olmadığı qədər yemiş yedim. Getmək üçün ayağa duranda birdən hamilə qadın kimi yeriməkdə çətinlik çəkdiyimi anladım. Həmin gün eyni zamanda eyvanda artıq nənə olmuş bir qadınla oturaraq vaxt keçirdim. Bir cüt həsir sandal hörərkən mənim üçün “Onaylıq hamiləlik” mahnısını oxuyurdu. Ən çox sevdiyim şey toran düşən kimi kəndlilərin evlərinin qarşısında oturmaqları idi. Günəş şüaları zərif budaqların arasında batarkən kəndlilərin quyu suyu tökərək isti tozu və qumu yatırmaqlarını izləyərdim. Mənə verdikləri ventilyatordan tutaraq həmişə duz dadı gələn turşuya qoyulmuş tərəvəzləri dadardım. Qızlara baxar, kişilərlə danışardım.

Başıma kənarları geniş həsir şlyapa taxmışdım, ayağıma isə başmaq geyinmişdim. Kəmərimin arxasından dəsmal asılmışdı – elə etmişdim ki, arxama dəyən quyruq kimi görünürdü. Tarlalar arasında uzanan cığırlarda boş-boş veyil-lənərkən bütün gün ağzım əsnəyirmiş kimi açıq idi. Cığırlardakı tozlar yuxarı qalxdıqca başmaqqlarım “ba da ba da” deyə gülməli səs çıxarırdı. Elə bil yük maşını keçirdi.

Hansı kəndlərdə olub olmadığını bilmədən hər yeri gəzib dolaşırdım. Növbəti ucqar kəndə çatdıqca uşaqların: “Ey, əsnəyən oğlan qayıdıb!” – dediklərini tez-tez eşidərdim.

Həm də kənddəkilər biədəb hekayələr danışan və qəmgin mahnı oxuyan adamın yenidən qayıtdığını bilirdilər. Əslində, bunların hamısını onlardan öyrənmişdim. Onları maraqlandıran şeyləri bilirdim və təbii olaraq, bu məni də maraqlandırır. Bir dəfə tərənin üstündə ağlayan, burnundan qan gələn və üz-gözü şişmiş bir yaşlı kişi ilə rastlaşdım. Onun kədəri bütün bədənini bürümüşdü. Məni görəndə yuxarı doğru baxdı və daha da bərkdən hönkürməyə başladı. Onu kimin belə döydüyünü soruşdum və dırnağı ilə şalvarının palçığını sıyıraq hirsə dedi ki, nankor oğlu döyüb. Ondən səbəbini soruşanda elə hey vurnuxur, amma izah etmirdi. Elə onda qocanın hər şeyi gəlininin üstünə atdığını təxmin etdim. Sonra növbəti dəfə tələsirdim ki, gecə yolda fənərimin işığı gölməçənin yanındakı bir cüt çılpaq bədəninin üstünə düşdü. Biri digərinin üstündə idi. İşığı onlara tərəf çevirəndə birinin budunu cırmaqlayan bir əldən başqa hər iki bədən tamamilə hərəkətsiz durmuşdu. Tez işığı söndürüb oradan getdim. Əkinçilik mövsümünün ən qızgın çağında bir gün günortadan sonra su içmək ümidi

ilə qapıları açıq qalmış bir evə girdim. Şortik geyinmiş və olduqca çaşqın görünən bir kişi məni saxladı və çölə, quyuya apardı. O, həvəslə quyudan mənim üçün bir vedrə su çıxartdı, sonra siçovul kimi tələsik evinə qayıtdı. Bunlar hamısı, demək olar ki, eşitdiyim xalq mahnıları qədər adi hallar idi. Məni əhatə edən yamyaşıl torpağa baxanda burada məhsuldarlığın niyə belə bol olduğunu daha yaxşı anlamağa başlayırdım.

Həmin yay az qala aşiq olacaqdım. Füsunkar bir gənc qızla tanış olmuşdum, onun tünd dərisi bu gün də yadıma düşəndə gözlərimi qamaşdırır. Mən onu görəndə o, çayın kənarında otların üstündə oturduğundan şalvarının balaqlarını qatlamışdı. Böyük, ətli ördək dəstəsinə nəzarət edərkən onları dürtmək və bir yerdə saxlamaq üçün bir bambuk çubuğu tutmuşdu. Bu, 16-17 yaşlı ürkək qız həmin qızmar günortanı mənimlə keçirdi. Hər gülümsəyəndə utanaraq başını aşağı salardı. Gizləncə şalvarının balaqlarını aşağı salıb çılpaq ayaqlarını sıx otların arasında gizlətdiyi nəzərimdən qaçmadı. Həmin günorta onu dünyanı gəzməyə aparmaq planlarımdan dayanmadan və vecsizcə danışmışdım. O həm qorxmuş, həm də halından məmnun görünürdü. O zaman əhvalım olduqca yüksək idi və dediklərimdə çox səmimi idim. Onunla keçirdiyim qısa vaxt ərzində bədənə və ruhuma yayılan bir sevinc hissi məni ələ keçirdi – ancaq gələcək haqda düşünürdüm. Yalnız onun öküz boyda olan üç qardaşı yaxınlaşanda qorumağa başladım. Hiss elədim ki, mənim üçün ən yaxşısı elə oradan uzaqlaşmaq olar – nə qədər tez, bir o qədər yaxşı – baxmayaraq ki, əslində, onların balaca bacısı ilə evlənmək istəyirdim.

Elə həmin yay Fugui adlı yaşlı bir kişi ilə tanış oldum. Qızmar günəşdən canımı qurtarmaq üçün yamyaşıl yarpaqları olan hündür bir ağacın yanına getdiyim günortaçağı. Tarlalardakı pambıqlar artıq toplanmışdı. Şərf taxan bir neçə qadın pambıq saplaqları toplayırdılar – saplaqların köklərindəki palçığı təmizləyərkən hərdən arxaları yelənirdi. Həsir şlyapamı çıxartdım və arxamdakı dəsmala əlimi uzadıb üzumdəki təri sildim. Yanımda Günəş şüaları altında qızılı rəng almış bir gölməçə vardı. Gölməçə ilə üzbəüz ağac gövdəsinə söykənəndə qəfildən mürgüləmək istədim. Ağacın kölgəsindəki otluğun üstünə uzandım. Üzümü həsir şlyapam ilə örtüb, bel çantamı isə yastıq kimi istifadə edib gözlərimi yumdum.

On il qabaqkı “mən” yarpaqların və uzun otların arasında uzanaraq düz 2 saat yatdım. Həmin vaxt bir neçə qarışqa ayağıma dırmaşdı, lakin dərin yuxuda belə barmağımla çırtma vuraraq onları yerə salırdım. Sanki sahil kənarına çıxmışam və uzaqdan qulağıma bambuk salı dirəyə bağlayan yaşlı bir kişinin qışqırıqları gəlirmiş kimi hiss edirdim. Yuxudan ayıldım, gələn səs xışıltılı, ancaq aydın idi. Arxaya çevriləndə qoca kişinin yaxınlıqdakı tarlaların birində yaşlı öküzü işləmək üçün yola gətirməyə çalışdığını gördüm.

Çox güman ki, sahəni şumlamaqdan əldən düşmüş öküz inadla başını aşağı salaraq tərənəmək niyyətində deyildi. Sənəsi açıq qoca, heyvanın arxasındakı kotana söykənmişdi, öküzün hərəkətindən təngə gəlidiyi açıq-aydın görünürdü. Öküzə açıq səsle bunları dediyini eşitdim: “Öküzlər tarla şumlayır, itlər həyət-bacaya göz-qulaq olur, rahiblər sədəqə dilənir, xoruzlar gün doğanda banlayır, qadınlar da toxuculuq edirlər. Heç eşitmisən ki, öküz yer şumlasın?”

Bu ta qədim zamanlardan hamıya məlum olan bir həqiqətdir. Di gəl, getdik”.

Yorğun, qoca öküz qocanın dərşini dinlədikdən sonra səhvini etiraf edirmiş kimi başını qaldırdı. Şumu dartıb irəliləməyə başladı.

Qocanın kürəyinin də ən az öküzünkü kimi qara olduğunu sezdim. Hər ikisi artıq həyatlarının ala-qaranlıq dövrünə qədəm qoysalar da, yenə də bərk torpaqları səs-küylə şumlamağı bacardılar, torpaq sahilə çırpılan dalğa kimi parçalanırdı. Sonra qocanın boğuş, lakin təsirli səslə köhnə xalq mahnısı oxuduğunu eşitdim. Əvvəlcə uzun bir giriş melodiyası oxudu, ardınca iki misra gəldi:

İmperator məni çağırır;

qızı ilə evlənməyimi istəyir.

Paytaxta gedən yol həm uzun, həm də uzaqdır;

Mən onu istəmirəm.

Yol uzun olduğu üçün imperatorun kürəkəni olmaq istəmir. Yaşlı kişinin öz zəkasından həzz alması məni lap gülməkdən öldürdü. Öküz, sanki yavaşlamağa başlayanda qoca kişi bir daha ona xəbərdarlıq edirdi: “Erxi, Youqing, dur, tənbel olma. Jiazhen və Fengxia çox yaxşı işləyir. Ay aman, hətta Kugen belə pis işləmir”.

Bir öküzün axı neçə fərqli adı ola bilər? Marağım mənə güc gəldi və sahənin kənarına doğru getdim. Yaşlı kişiyyə yaxınlaşıb soruşdum: “Bu öküzün neçə adı var?”

Kotana dayanaraq qoca ayağa qalxdı. Mənə baxdıqdan sonra soruşdu: “Sən şəhər uşağısan?”

– Eh, – başımı yellədim.

Qoca özündən məmnun görünürdü.

– Əslində, elə birbaşa deyə bilərdim.

– Deyin görüm, bu öküzün neçə adı var? – deyə təkrarladım.

– Elə bircə dənə, – qoca cavab verdi. – Adı Fuguidir.

– Axı indicə onu bir neçə adla çağırдыңız.

– Ah...

Qoca gülümsədi və mənə yaxınlaşmağım üçün qəribə bir işarə verdi. Ona yaxınlaşdıqca, sanki nəsə demək istəyirmiş kimi görünürdü, amma dayandı. Öküzün başını qaldırdığını görəndə onu danladı:

– Qulaq asmaq olmaz! Başını aşağı sal!

Öküz başını aşağı saldı, qoca mənə pıçıldadı:

– Qorxuram bilsin ki, tarlanı şumlayan tək odur, ona görə də onu aldatmaq üçün fərqli adlar da çağırıram. Əgər eşitsə ki, tarlada işləyən başqa öküzlər də var, daha çox işləyəcək və kədərlənməyəcək.

Qocanın qara üzünün günəş işığında gülümsündüyünü görmək çox təsirli idi. Üzündəki qırıqlar sevinclə tərpənirdi. Onlar tarlaların arasından keçən balaca torpaq cığırlar kimi palçıqla örtülmüşdü.

Daha sonra qoca ilə birlikdə yamyaşıl ağacın altında oturduq. Elə həmin işıq saçan gündüz vaxtı mənə özü haqda danışmağa başladı:

Qırx il əvvəl atam tez-tez bu torpaqlarda gəzişərdi. O, qara ipək paltar geyinər və həmişə əllərini arxasında bir-birinə sıxardı. Çölə çıxan kimi anama deyərdi:

– Gedirəm evin ətrafında gəzişəm.

İşçilər atamın sahəsində gəzişdiyini görən kimi iki əlləri ilə toxalarını tutar və hörmətlə “Ağa”, – deyə səslənirdilər.

Atam şəhərə gedəndə bütün şəhər əhalisi ona “cənab” deyərdi. Atam el arasında ad-sanlı biri idi, amma çömbəlib